

Formánková, Helena: „Působení Josefa Zemana – práce misionáře v době Čínské republiky.“ Bakalářská práce, Ústav Dálného východu FF UK, Praha 2014

Oponentní posudek

Předkládaná práce se zabývá konkrétní postavou moravského lazaristického mnicha Josefa Zemana (1898-1952) a jeho působením v Číně v letech 1926-50. Důraz na tohoto misionáře je odůvodněn velkým množstvím dopisů, které napsal během své práce v Číně domů, a jež byly za jeho života vydány nejprve v různých periodikách a následně i knižně. Autorka kompilací dříve vydaných Zemanových biografií a medailonů zachycuje jeho životní dráhu a snaží se vlastní analýzou shrnout sdělení, které Zeman svými publikovanými dopisy do Československa směřoval. Jeho misionářské působení zasazuje do kontextu vývoje misijní činnosti v Číně, zejména sporů o roli čínského duchovenstva, dále do kontextu vývoje katechizační činnosti a nakonec i do širšího kontextu čínských politických dějin 20. až 40. let.

Samotnou analýzu Zemanových dopisů v 5. kapitole lze označit za zdařilou v tom smyslu, že z ní jejich autor vystupuje velmi plasticky a živě. Vidíme různé stránky jeho vztahu k Číně, k její politické situaci, k misijní činnosti, k samotnému misionářskému poslání atd. Do jisté míry se autorce podařilo zachytit i vývoj jeho názorů v čase, i když zde by čtenář očekával mnohem více. Samotné knihy dopisů jsou řazeny chronologicky, zatímco v předložené práci jsou úryvky dopisů rozřazeny především tematicky a vývoje tónu nebo důrazu dopisů si autorka prakticky nevšímá.

Jako neúspěch je naopak celkově nutné hodnotit kontextualizační kapitoly, založené na kompilaci malého množství přehledové literatury. Zásadní jsou především dva nedostatky těchto kompilací: nízké propojení s otázkami, zajímavými hlavního hrdinu práce, a povrchní způsob vytěžení literatury formou citací a výpisků. Historie misí v Číně je z těchto částí relativně nejlepší, vytknout ji lze však zbytečnou a zároveň nereálnou snahu o úplnost, která vede k hromadění málo propojených historických faktů. Hlavní témata této kapitoly, snaha Číňanů o větší vliv ve vlastní církvi a postoje evropského duchovenstva k této otázce, by ale měly být co nejvíce propojeny s názory Josefa Zemana, což se neděje. I když se Zeman k těmto otázkám vyjadřoval poměrně málo, svůj (konzervativní) názor nepochybně měl. Tato názor by měl být nejen přesně vyložen, ale i lépe analyzován s ohledem na Zemanovu pozici v historickém procesu sinizace křesťanství, s ohledem na jeho zázemí apod. Větší integrace „velkých dějin“ a Zemana by mohla lépe ukázat, v čem je jeho postava historicky důležitá, a možná také proč se vlastně do Číny jako jeden z mála Čechů a Moravanů vydal a dostal (proč ho do ní vyslali francouzští lazaristé).

Kapitole o misijní činnosti nesvědčí přílišné spoléhání na přehledovou literaturu. K činnosti misí v Číně přitom existuje řada podrobných dobových pramenů, jejichž propojení se Zemanovými dopisy by mohlo být velmi přínosné. Zmíním se zejména o ročenkách J.-M. Plancheta *Les missions de Chine et du Japon*, resp. od r. 1935 let *Les missions de Chine*, které vydávali lazaristé v Pekingu od roku 1916. Zachycují veškerý duchovní personál katolických misí i oficiální postoje duchovenstva k různým společenským a politickým otázkám v Číně. Tyto ročenky jsou kompletně zdarma naskenované na stránkách Yaleovy univerzitní knihovny, a lze v nich i full-textově vyhledávat. Autorka by z nich například mohla rozřešit záhadu Zemanova působení Tzekiang, o němž na str. 15 píše, že se jí ho

„přes veškerou snahu nepodařilo rozklíčovat.“ Jedná se ve skutečnosti o Chagang 荃港, dnes zřejmě součást města Wuyang Zhen 武陽鎮 v okresu Nanchang, rozhodně ne o provincii Zhejiang, která je od Nanchangu vzdálena stovky a nikoli jen 40 km. (Mluví-li Zeman o Tzekiangy jako o provincii, může jít o jeho přibližný termín buď pro církevní, nebo i čínský nižší územní celek na úrovni městysu *zhen*.)

Další kontextualizační kapitoly jsou výrazně horší jak po stránce práce s literaturou, tak po stránce integrace s hlavním pramenem. Již v první kapitole nacházíme zbytečné stručně dějiny Gebauerovy kodifikace spisovné češtiny, jako by si to vyžadoval pouhý fakt, že Josef Zeman psal spisovnou normou své doby. Zařazení 4. kapitoly o misionářských metodách byl rovněž koncepční omyl, který práci nic nepřinesl. Obšírný výklad o katechismu, jeho sjednocování a výuce v Číně se zcela rozchází s tím, o čem jako o náplni své práce hlavně píše Zeman – péči o své často velmi chudé ovečky, mnohdy i pohany, základní výuce apod. Kapitola by snad mohla vyústit v úvahu, proč se Zeman otázkám výuky věrouky, které zaměstnávaly tolik církevních hodnostářů, ve svých dopisech tak málo věnuje (není-li to ovšem artefakt autorčina výběru).

Čtvrtá kapitola také trpí největším množstvím překlepů a syntaktických chyb, kterých je v práci obecně poměrně hodně (napočítal jsem několik desítek). Autorka zachází velmi svérázně s čínskými citáty, které zařazuje za hesla nebo věty se značně jiným významem, např. na str. 34 (formální a jazykové chyby zde odstraňuji, viz níže): „Náboženská část výuky měla obsahovat výuku katechismu a modliteb (Jiangjie qidao, jiangshou bing shijian yaoli wenda 講解祈禱, 講授並實踐要理問答) ... a také základy liturgiky (Youguan misa, shengshi he liyi nian de mouxie sixiang shi po you zhuyi de 有關彌撒, 聖事和禮儀年的某些思想是破有助益的).“ Ať už autorka tento postup zvolila jen proto, aby si ušetřila práci, nebo dokonce proto, že čínským citátům přesně nerozuměla, v sinologické práci je to v každém případě na pováženou, stejně jako fakt, že čínský termín pro katechismus 要理問答 na mnoha místech omylem zapisuje jako 要理問答, a to včetně příslušného přepisu do pinyinu (jianda místo wenda). Celkově kapitola působí dojmem, že byla sepsána narychlo s cílem učinit zadost požadavku „použít čínský pramen“, o čemž svědčí i minimální rozsah jejích závěrečných částí. Poslední podkapitolu 4.4.2.4 tvoří jediná nedopovězená věta „Úkolem u konvertitů bylo prohloubení jejich povědomí o křesťanském životě, manželství, zpovědi a biřmování...“, a to pod opět hrubě nesprávným překladem v nadpisu „Nově pokřtění křesťané (Xinjiao pengyou men de shenghuo 新教朋友們的生活)“ (str. 39).

Kapitola 5.5 – Zemanův pohled na čínskou společenskou a politickou situaci – je dalším příkladem nepovedené kontextualizace. „Historicko-geografický úvod“ často doslovně cituje obecná hodnocení nebo formulačně nijak výrazné popisy historických faktů z literatury, především Fairbankových *Dějiny Číny* a podrobnějších publikací I. Bakešové. Tam, kde se autorka pokouší propojit dějiny a Zemanův pohled na ně, se to občas spektakulárně nedaří, jako v tomto odstavci na str. 62:

Bakešová dále dodává, že „ Kuomintang považoval likvidaci revolučních základů za hlavní úkol svého strategického programu“ (Bakešová 2001: 69) s čímž koresponduje další Zemanův popis: „Komunisté, vyloupivši tyto kraje, odtáhli s kořistí do hor. Zde mají nedobytné skryše, odkud po čase zase podniknou výpady na klidné obyvatelstvo. Pouze pěšinky v úvalech a průsmycích umožňují vstup do těchto hor, z nichž si učinila rudá armáda nedobytné pevnosti. Vládní vojsko, když se odváží vniknouti do těchto horstev, může tak učiniti jen husím pochodem. Tu bývá ze skryší stříleno a celé divise zajímány a odzbrojovány. Odtud neúspěchy všech dosavadních vládních výprav proti komunistům v čínském vnitrozemí.

Okolnosti komunistického povstání a partyzánské války v Jiangxi jsou dobře známy. Autorka by měla být schopna tuto situaci popsat vlastními slovy (samozřejmě s odkazy na literaturu) a způsobem, který dokonale zapadne do jejího líčení konkrétní historické postavy.

Kromě velkých koncepčních hříchů autorka občas spáchala i drobné formulační a faktické prohřešky; na str. 8 správně píše, že Zeman publikoval v časopise *Květy mládí*, o dvě stránky dál ale píše o „Květech, Lidových listech, Mládí.“ Na str. 15 píše, že Zeman vysvětluje význam některých „znaků“ v souvislosti se SLOVEM *laoban*. Anachronicky na str. 16 „Některé názvy netranskribuje, ale píše je ‚jakoby‘ v pinyinu např. Yunnan“ (to je samozřejmě běžná francouzská transkripce názvu této provincie). Názvy francouzských církevních organizací se objevují v angličtině (French Holy Childhood Association – str. 31). Snad jako vtip byl míněn název podkapitoly „Osoba Z.“, asociující ponejvíce policejní svodky. A závěr „hic sunt leones“ vypadá jako pokus o nouzovou evakuaci z vlastní bakalářské práce.

Na závěr se musím vyjádřit k formální stránce práce. Již jsem zmínil velké množství překlepů, a to nejrůznějšího druhu: zapomenuté chybné koncovky („v tehdejších českých periodických“, str. 8) či celá slova („stojí v na úvodní stránce“, str. 10); pravidelné chyby v názvech francouzských knih („Les peuplechinois“, „Les Lettres d'un missionnaire“, „Recherchessur les superstitions“, „Bulletin catholique de Péking“ – str. 12), a občasné i v jiných jménech a názvech (Fairbank-Faribank, Jennes-Jonnes, Pengtseh- Pengtsch, Li Hongzhanga-Li Hongzhana atd.). Někdy jsou zřejmě chybné i opisy Zemanových citátů („Že však pracujeme pod cizí správou není naší vinnou“ – str. 11). Čínské znaky se objevují v různých fontech, obvykle zjednodušené, jen výjimečně tradiční (vzhledem k povaze pramenů a době by jednoznačně měly být používány původní formy). Názvy knih často nejsou v kurzívě, naopak do kurzívy autorka sází všechny citace. Větám chybí tečky; indexy poznámek pod čarou jsou před interpunkčními znaménky; vnořené citace mívají stejné uvozovky jako vnější citace. To vše mj. ukazuje, že se autorka příliš neřídila formálními pokyny k psaní sinologických kvalifikačních prací, které byly letos poprvé vyhlášeny. Naopak v bibliografii se jimi vcelku řídila.

Podle schváleného hodnotícího rámce závěrečných prací navrhuji za znalosti a kontextualizaci známku 2-3, relevanci a myšlenkovou sevřenost 2-3, práci s čínskými prameny 3-4, strukturu a formu práce 2-3, jazykovou úroveň 2 a celkový dojem 3. Na celkovém dojmu se podepsala zejména volba nenáročného pramene psaného česky a velmi slabý závěr práce. Pokud komise zhodnotí úroveň práce s čínským pramenem jako dostatečnou, navrhuji tedy celkově známku dobře. Autorka by v diskusi především měla obhájit svou práci s čínským pramenem a pokusit se lépe zformulovat závěr, týkající se působení Josefa Zemana v čínské misii v konkrétní historické situaci 20.-40. let.

V Praze dne 3.9.2014

Jiří Hudeček